

kognitivistická naratologie

narx01

Tzvetan Todorov

- *“Charakter musíme odlišovat od postavy, protože ne každá po-stava je charakterem. Postava je segmentem zobrazo-vaného prostorově-časového univerza, nic víc; po-stavy se objevují, jakmile nějaká referenční jazyková forma (vlastní jméno, nominální spojení, osobní zá-jmeno) v textu poukáže na antropomorfní bytosti. Postava jako taková nemá žádný obsah: někdo je iden-tifikován, aniž by byl popsán. Můžeme si představit texty – a skutečně takové existují –, v nichž se po-stava omezuje na to, že je agentem řady nějakých dějů. Jakmile se však objeví psychologický determi-nismus, transformuje se postava na charakter, tj. jed-ná jistým způsobem, protože je nesmělá, slabá, od-vážná atd. Bez determinismu (tohoto druhu) by cha-rakter nemohl vzniknout”.*

Tzvetan Todorov

- Postava vždy nutně nedeterminuje děj a že každé vyprávění nespočívá pouze v podpisu charakterů. A ve vyprávění kromě psychologického determinismu existuje související determinismus apsiologický – na základě tohoto dělení rozlišujeme mezi apsiologickým vyprávěním (soustředěným na akce či dění) a vyprávěním psychologickým (soustředěným na postavu-charakter). Tyto dva typy vyprávění se vzájemně doplňují a soustředění buďto na postavu nebo na děj je symptomatické pro konkrétní typy vyprávění.

kognitivní věda

- „Kognitivní věda může pomoci narativní teorii analyzovat podněty, které umožňují čtenáři utvářet smysl mentálního fungování postavy. Čtenáři používají kognitivní rámce a popisy k interpretaci textů.“ (Palmer 2003: 325).
- „K odlišení narativního a skutečného případu postačí připojit přívlastek ‚narativní‘ či ‚fiktivní‘, aby se připomnělo, že nemáme co do činění s psychologickou realitou, nýbrž s uměleckými výtvary, že však těmto výtvarům rozumíme pomocí vysoce kódovaných psychologických informací, které jsme nasbírali v běžném životě, počítajíce v to i naše zkušenosti s uměním“ (Chatman 2008: 132).

David Herman

storyworlds

- Existuje zásadní podobnost mezi procedurami interpretace našeho světa a světů narativu; navíc toto spojení je tak těsné, že interpretace narativu má zřetelné prakticko-noetické opodstatnění v rámci našeho každodenního lidského světa: „Kognitivní strategie umožňující interpretům rozpoznávat a sledovat participální role a vztahy v příbězích mají stejný původ jako ty, které jsou používány pro osmyslování participantních struktur v sociálních situacích obecně – fundamentálně s nimi souvisejí“.

David Herman

storyworlds

- „Narativ má privilegovaný status [...], poskytuje kognitivní, komunikativní a interakční rámec, který je dostatečně pružný, aby si mohl poradit s každodenními požadavky, jako je např. zaujímání perspektivy, interpretace sebe i ostatních, a obecněji i konstruování a aktualizace modelů pro porozumění světu.“
- „Příběhy nám nabízejí způsob vysvětlování událostí, které by byly jinak vysvětlovány jenom obtížně nebo vůbec ne; umožňují více či méně problematické změny ve stavu světa, zakotvené v přesvědčeních, touhách a záměrech *činitelů*, o kterých se z hlediska narativu předpokládá, že tyto změny přivodili.“

Uri Margolin

- „Jelikož je mentální fungování pro člověka naprosto zásadní, široká škála druhů a typů mentálního fungování zachycená v narativní literatuře obohacuje naši zásobu představitelných modelů lidské zkušenosti, nabízí různé pohledy na její základní rysy a zákonitosti a rozšiřuje, spíše příkladem než teoreticky, naše vědomí toho, co může znamenat být člověkem.“
- „Je zřejmé, že nám žádný případ mentálního fungování nereálných jedinců nemůže poskytnout jedinečnou pravdu o realitě. Přesto mohou, skrze proces abstrakce a zobecnění, čtenářům sloužit, a také slouží, jako hlavní faktor uspořádání a interpretování jejich přesvědčení o klíčových aspektech skutečné lidské niternosti, a takto mohou přispívat, a také přispívají, alespoň lidové psychologii, ne-li samotné kognitivní vědě.“

Uri Margolin

- „Četba literárních znázornění mentálního fungování je také významným zdrojem dalšího nesporného obecného psychologického faktu, a to čtenářského zájmu o fikční postavy, starosti o jejich osud a někdy i vcífování do jejich mentálních stavů a příhod.“
- „Postavy mohou, skrze proces abstrakce a zobecnění, čtenářům sloužit, a také slouží, jako hlavní faktor uspořádání a interpretování jejich přesvědčení o klíčových aspektech skutečné lidské niternosti.“
- „Literatura obohacuje naši zásobu představitelných modelů lidské zkušenosti, nabízí různé pohledy na její základní rysy a zákonitosti a rozšiřuje, spíše příkladem než teoreticky, naše vědomí toho, co může znamenat být člověkem.“

Alan Palmer

- „Práce, kterou si dáme s konstruováním jiných reálných životů, nás jakožto čtenáře připravuje na práci, kterou si dáváme s konstruováním fikčních myslí. Procesuální strategie, které čtenáři používají k tomu, aby vyvozovali životy postav, představují zásadní způsoby, jimiž jsou strukturovány řetězce událostí.“

Catherine Emmott

sociální prostor

- „Používám pojem ‘sociální prostor‘ jako metaforu pro sociální vztahy mezi postavami, které jsou situovány uvnitř narativních kontextů-“